

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta

Bakalářská práce

**PSYCHICKÁ ODLIŠNOST ROMSKÝCH DĚTÍ STARŠÍHO
ŠKOLNÍHO VĚKU OD JEJICH VRSTEVNÍKŮ A DOPAD
NA VÝCHOVU**

Autor práce: Olga Izabela Sýkorová
Studijní obor: Pedagogika volného času
Forma studia: Prezenční
Ročník: 3.

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

2014

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně a pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 30. 4. 2014

Poděkování

Touto cestou bych chtěla velmi poděkovat vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Ludmile Muchové, Ph.D za cenné rady, informace, vstřícný a otevřený přístup a především za čas, který věnovala pročitání a konzultování této bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala svým rodičům, kteří mě po celou dobu studia podporovali.

Obsah

Úvod.....	5
1 Romové.....	6
1.1Historie	6
1.2Zvyky a tradice	11
1.3Typická romská rodina	13
1.4Romové v České společnosti.....	15
2 Typické znaky dětí staršího školního věku	17
2.1Typické znaky.....	17
2.2Pohled společnosti na tuto cílovou skupinu	20
3 Odlišnost.....	21
3.1Romská mentalita a hodnoty	21
3.2Trávení volného času.....	23
3.3Přístup k duchovnu	24
3.4Silné a slabé stránky Romů	25
4 Dopad na výchovu	26
4.1Romové a vzdělávání	27
4.2Sociálně patologické jevy.....	27
4.3Přístup společnosti k etniku.....	29
4.4Ideální přístup vzdělávacích a výchovných zařízení k romskému žákovi	30
Závěr	32
Seznam použité literatury	34
ABSTRAKT	37
ABSTRACT.....	38

Úvod

Téma „Psychická odlišnost romských dětí staršího školního věku od jejich vrstevníků a dopad na výchovu.“ jsem si vybrala zejména proto, že mě tato problematika velice zajímá a věřím, že práce bude přínosem pro můj profesní růst.

Jakožto dlouholetá dobrovolnice v nízkoprahových centrech jsem měla možnost proniknout mezi romskou mládež a poznat její specifika. Ale až studium pedagogiky volného času na Teologické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích mi umožnilo mimo jiné i objektivněji nahlížet na členy této skupiny, jako na subjekty výchovy. Díky přednáškám interkulturní výchovy a speciální pedagogiky jsem se začala věnovat specifikům romského etnika, abych lépe porozuměla svým svěřencům.

Cílem mé práce je uvést čtenáře do problematiky výchovy romských dětí staršího školního věku. Domnívám se, že přistupovat k těmto dětem stejně jako k dětem z majoritní společnosti je chyba. Romské etnikum má jinou historii, hodnoty, výchova v rodině probíhá jinak než u dětí z majoritní společnosti, proto bych ráda s těmito odlišnostmi čtenáře seznámila a tím přispěla k lepšímu poznání potřeb a odlišností těchto dětí.

V první kapitole se budu zabývat historií Romů, také jejich zvyky a tradicemi, popíšu typickou romskou rodinu a rozeberu postavení Romů v české společnosti. Domnívám se totiž, že poznáním historie a kultury tohoto etnika lze lépe porozumět i romským dětem. Druhou kapitolu zaměřím na přiblížení života dítěte staršího školního věku. V bakalářské práci budu také zmiňovat odlišnosti Romů od majority. V neposlední řadě se ve své práci zaměřím na výchovu romského dítěte a její pravděpodobně negativní dopad, nebude-li při ní brán ohled na specifika tohoto dítěte.

Mezi hlavní literaturu, ze které budu při psaní své práce čerpat, jsem zařadila „S Romy žít budeme - jde o to jak“ od P. Říčana. Dále „Romano drom = Cesty Romů“ od Evy Davidové, nebo „Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří“ od Marie Vágnerové. Dále bude čerpat z knihy „Kapitoly z dějin Romů“ napsané Janou Horváthovou a z další literatury, která se zabývá problematikou Romů a dospívající mládeže.

1 Romové

„Tmavé vlasy, snědší pleť, mandlovité oči a převaha krevní skupiny B, to jsou věci vysvětlitelné genetikou. Jiné vnímání světa, jiné myšlení, jiný přístup, jiná kultura, jiné zvyky, jiný jazyk, to jsou věci, které může objasnit jen jejich prazvláštní historie.“¹

1.1 Historie

Odborné zdroje neuvádí jednotně ani celistvě historii Romů. Je to způsobeno hlavně tím, že si sami Romové na rozdíl od ostatních národů nevedli kroniky ani písemnosti, kde by byla jejich historie podrobně zachycena. Historické zmínky o Romech jsou proto sesbírány z kronik jiných národů a legend, které tyto na první pohled od Středoevropanů odlišné lidi provázely. Kolem pravlasti Romů je také mnoho dohadů. Přitom už koncem 18. století bylo na základě jazykového srovnávacího studia dokázáno, že Romové pocházejí z indického subkontinentu.² Nejasný je ale důvod, proč Romové ze své pravlasti vycestovali. Některé zdroje uvádějí, že byli Romové pro svoji nesnášenlivost vyhnáni z Indie, jiné zase, že pro jejich obživu bylo nutné začít kočovat. V Romském dějepise od Arne B. Manna se dočteme, že si Romové živobytí obstarávali kovářstvím, zpracováváním kůží, hlíny, dřeva, výrobou košťat a košíků, chovem a prodejem koní a v neposlední řadě bavili lidi hudbou a tancem.³ Z čehož se dá usuzovat, že začali kočovat, aby mohli toto své umění nabízet nejen ve své vlasti.

Literatura se shoduje v tom, že předci Romů, kteří dnes žijí v České republice, putovali z Indie přes Persii, Arménii, Malou Asii, až do Evropy. Jednotlivé skupiny Romů kočovaly samostatně a setkávaly se jen zřídka, proto má romský jazyk tolik dialektů a i romské zvyky a tradice jednotlivých skupin se od sebe mohou lišit.

Za nejstarší písemnou zmínku o Romech v Evropě se považuje záznam v rukopisu „Život svatého Georga Antonita“, který napsal Antonitův žák Malý Georg asi roku 1068.⁴

Údaje o tom, kdy přesně přišli Romové poprvé na území Čech, se v různých pramenech podstatně liší. Rozdílné jsou i informace o tom, v jaké knize či písemnostech je o Romech na území dnešní České republiky první zmínka. Pravděpodobně je to však

---

¹ ŠIŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturální výchova v praxi]*, s 70.

² Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 5.

³ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 5.

⁴ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 8.

Dalimilova kronika, která se o Romech poprvé zmiňuje. V té se uvádí, že v roce 1242 přišla do Českého království skupina asi 500 lidí. Češi jim začali říkat Kartasové, což bylo pravděpodobně úplně první pojmenování, které Češi Romům dali. Kartasové proto, že když prosili o chléb, říkali „kartas bog“. V romském jazyce je slovíčko bokh, neboli hlad, proto se domníváme, že šlo o Romy.⁵

Mnozí autoři zabývající se romskou tematikou však nepovažují za jistý fakt, že zde jde o Romy a tak se odvolávají na jiné, jistější zdroje. Za první bezpečnou zmínku o Romech v českých zemích je považována zpráva ze Starých letopisů českých, uváděná k roku 1416, dle okolností patrně patří až k roku následujícímu. Rok 1417 je tedy rokem, o kterém s jistotou víme, že Romové již byli na našem území.⁶

Literatura jednotně uvádí, že zpočátku byli Romové na našem území vítáni. Bylo tomu však zřejmě na základě legendy, která se o nich nesla. „*Představovali se jako poutníci z Malého Egypta, kteří jako kající hříšníci musí putovat po světě.*“⁷ Češi proto přijali tyto kající hříšníky s pochopením, časem se však názor na Romy začal měnit. Romové vzbudili nedůvěru, neboť se podle tehdejších měřítek nechovali kajícně, jak by jako vyhnanci měli a začalo tedy otevřené nepřátelství mezi Romy a Čechy.

Zásadní příčinu na ochladnutí vztahů mezi Čechy a Romy byl parazitující způsob života některých Romů. Romové byli na svých cestách obdarováni almužnami, ty však nemohly být trvalým řešením jejich situace. Bez vlastní půdy, nebo bez stálého zázemí pro řemeslnou práci začalo být stále obtížnější zajistit obživu pro celou rodovou skupinu.⁸ Na druhou stranu to rozhodně není tak, že by Romové byli vždy pro Čechy přítěží. Jako zdatní kováři byli přínosem jako výrobci zbraní ve válce s Turky. Romové vykonávali různé služby pro hradní panstvo, na šlechtických dvorech se uplatňovali jako hudebníci, někdy sloužili i jako vojáci.⁹ Čechy obohatili hlavně po stránce psychické, díky Romům, kteří s námi žijí, poznáváme i jiné než naše západní myšlení. Konkrétně vidíme jiný přístup k hospodaření s materiálním zázemím rodiny a hlavně soudržnost velkorodiny, která je dnes pro naši kulturu netypická. Jejich kočovný způsob života se stal symbolem svobody.

---

⁵ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 8.

⁶ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 5.

⁷ MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 8.

⁸ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 17.

⁹ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 10.

Bohužel, kočování Romů na našem území se za vlády Marie Terezie učinila přítrž. Mnohá nařízení Marie Terezie a Josefa II. byla zaměřena na asimilaci Romů. Podle nařízení z let 1761 a 1773 se z nich měli stát rolníci. Měla jim být přidělena půda, měli přijmout křesťanské jméno, nemělo se jim už říkat Cikáni, ale „novosedláci“. Pod trestem bití holí nesměli používat tradiční oděv, vlastní jazyk, neměli mezi sebou uzavírat sňatky, děti jim měly být odebírány a dávány na výchovu sedlákům.¹⁰ Život Romů na našem území se nesl dál v duchu vynucené asimilace. Na otázku, zda to byl dobrý či špatný krok, se autoři zabývající se romskou tematikou vyjadřují velmi rozdílně.

Dalším velmi významným, avšak smutným obdobím v dějinách naší země je období druhé světové války, které se neméně vážně dotklo i Romů. Druhá světová válka je nejkrutějším obdobím v historii Romů. Po nástupu Adolfa Hitlera k moci začalo Německo provádět rasovou politiku. V roce 1935 byli Romové stejně jako Židé, prohlášeni za občany druhé třídy a byli již od počátku existence Národně – socialistické strany Německa prohlášeni za rasové nebezpečí pro německý národ. Norimberské zákony ze září 1935 označily Židy a Romy za rasy cizí neárijské krve. Byly zakázány sňatky árijců s neárijskými rasami. Vešla v platnost myšlenka, že otázka Cikánů může být vyřešena pouze tehdy, až většina asociálních a neužitečných cikánských míšenců bude zachycena do velkých táborů a přinucena k práci a až konečně bude zamezeno trvalému rozmnožování těchto míšenců.¹¹ Těmito zásadami se řídilo i konání v Čechách, trochu jinak tomu bylo na Slovensku.

Na území protektorátu Čech a Moravy, podobně jako na území celého hitlerovského Německa, vznikaly pracovní tábory, které byly postupně přeměněny na „cikánské tábory“. Odtud byly celé romské rodiny deportovány do koncentračních táborů, především do Osvětimi II – Březinky, kde bylo od roku 1943 postupně soustředěno 20 000 Romů a Sintů z Německa, Čech a Moravy, Polska, Francie, Holandska, Belgie, Chorvatska, Maďarska, Litvy, Norska a Ruska.¹² Dnes už se o této skutečnosti téměř nehovoří.

Na Slovensku nedocházelo k systematickým deportacím Romů do koncentračních táborů. Ze strany Hitlerových gard byli Romové vystaveni neustálé šikaně

---

¹⁰ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 11.

¹¹ Srov. ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*, s. 13.

¹² Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 13.

a diskriminaci. Romové museli bydlet minimálně dva kilometry od silnice a do města mohli jen v přísně vyhrazených hodinách.¹³ To je taky jeden z důvodů, proč jsou slovenští Romové, kteří dnes ve velkém počtu žijí v České republice, velice citliví na jakýkoli projev diskriminace. Po tom, co si zažili při druhé světové válce, není ani divu, čeští Romové na tom však byli o poznání hůře.

V historii Romů jsou dvě situace, kdy česká majoritní společnost srdečně přijala Romy mezi sebe. Jednou situací je období, kdy k nám Romové přišli, tou druhou je konec druhé světové války. Čeští Romové se tehdy vraceli s ostatními vězni z koncentračních táborů a Češi dobře věděli, jaké osudy Romy potkaly. To je přimělo přijmout tuto minoritu mezi sebe. Původních českých Romů zbyla jen hrstka. Oblast Čech a Moravy byla v době těsně po válce prakticky bez Romů. Jednotlivci z řad Romů, vracející se z koncentračních táborů, se postupně roztrousili mezi ostatním obyvatelstvem, se kterým posléze splynuli. Romové, přicházející od konce války ze Slovenska, byli příliš odlišní od relativně integrované skupiny českých Romů. Jejich zvyky, způsob odívání i života byly v mnohém dál životem v izolovaných osadách na okrajích slovenských obcí. Značně byly jistě poznamenány také konzervativním prostředím výrazně agrárního slovenského venkova, které samo o sobě bylo na hony vzdáleno realitě českých a moravských více či méně průmyslových aglomerací.¹⁴

Romové mířili do Čech pravděpodobně za prací, která zde díky rozvinutému průmyslu po válce byla. „Nové zřízení státu přineslo změny. Roku 1951 dalo ministerstvo vnitra příkaz podat zprávu o počtu Romů a způsobu jejich života v jednotlivých krajích, okresech i obcích. Na základě výsledků z tohoto šetření vydalo ministerstvo vnitra roku 1952 směrnici „Úprava poměrů osob cikánského původu“. Následně byl přijat osmibodový program převýchovy.:

1. Zapojení do řádného pracovního poměru a ubytování v místě bydliště.
2. Kontrola správnosti vyplácení mezd.
3. Zvýšený dohled nad docházkou do školy a zajištění umístění cikánských dětí do předškolních zařízení.
4. Výchova ostatního obyvatelstva, jíž se má dosáhnout odstraněním zbytků rasové diskriminace.

---

¹³ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 48.

¹⁴ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 50.

5. Odstranění všech projevů diskriminace v úředním styku a ve veřejném životě při současné likvidaci negramotnosti.
6. Zapojení uvědomělých občanů Cikánů do převýchovného procesu.
7. Řádná evidence cikánského obyvatelstva.
8. Usazení kočovných Cikánů.¹⁵

Z toho, co uvádí další zdroje, vyplývá, že tato směrnice byla sice vydána, ale už se nedbalo na její naplňování a brzy se od ní úplně upustilo. Po tomto pokusu následoval další pokus o násilnou asimilaci Romů do české společnosti. Stát se snažil rozpustit romská ghetta a zamezit jejich opětovnému vzniku. Toto počínání měla svá pozitiva, ale i negativa.

Koncem šedesátých let dostali Romové u nás poprvé šanci podílet se na řešení otázek, které s nimi souvisejí. V rámci Národní fronty vytvořili romští představitelé vlastní organizaci, zvanou Svaz Cikánů–Romů (1969-1973), s jejíž pomocí chtěli přispívat k řešení tzv. cikánské otázky ve státě. Činnost svazu byla založena na principech rovnoprávného a bezkonfliktního soužití majority s romskou menšinou, která se nechce asimilovat, ale naopak vyzdvihuje pozitivní etnická specifika a dále je rozvíjí. Takový způsob integrace Romů do společnosti však byl pro KSČ nepřijatelný.¹⁶ Davidová zmiňuje, že díky tomuto Svazu se podařilo dočasně oživit romskou kulturu a identitu. Ovšem přiznat Romům právo hlásit se k romské národnosti se podařilo až po dvaceti letech, kdy o toto právo museli Romové bojovat. Během čtyřiceti let se Svazu Cikánů – Romů podařilo mnohé obrátit k lepšímu, a to zejména v oblasti vzdělávání a rozvíjení romské kultury, ale i v oblasti ekonomické. V dubnu roku 1973 bylo toto sdružení násilně zrušeno. Záminkou ke zrušení se stala údajná nedostatečná aktivizace členstva, pravý důvod byl však politický, tehdejší státní orgány se obávaly, že si Romové prostřednictvím tohoto svazu prosadí přiznání statutu národnosti. Eva Davidová uvádí, že zrušení tohoto prvního romského hnutí u nás byla velká chyba, neboť tím byla zastavena slibně se vyvíjející spolupráce mezi Romy a Čechy v řešení romské otázky.¹⁷

---

¹⁵ Srov. ŠOTOLOVÁ, Eva. *Vzdělávání Romů*, s. 19-20.

¹⁶ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana, *Kapitoly z dějin Romů*, s. 53.

¹⁷ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945 – 1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*, s. 205-207.

Horváthová upozorňuje, že Romové v roce 1989 věřili, že i jim přinese svobodná společnost nové šance, proto se spontánně přidali k demonstracím proti režimu. Po Sametové revoluci došlo k zakládání romských politických stran i sdružení, která směřovala k uchování a rozvoji romské kultury. Mezi ně patří Kulturní svaz občanů romské národnosti, dále Svaz romských autorů a spisovatelů nebo Demokratická aliance Romů v ČR a další.¹⁸

Davidová ve své knize uvádí nejvýznamnější úspěchy první poloviny 90. let spojené s Romy v Československu. Těmito úspěchy je například zřízení romské katedry na Pedagogické fakultě v Nitře, dále výuka romského jazyka a romistiky na VŠ, konkrétně na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Dokonce u nás vzniklo první romské muzeum v Evropě, Muzeum romské kultury najdeme od roku 1991 až dodnes v Brně. Další z úspěchů je vznik romského profesionálního divadla Romathan, které sídlí v Košicích. Byl vydán romsko-český a česko-romský slovník. V neposlední řadě se začal vydávat romský tisk a začaly se vydávat publikace zabývající se romskou tematikou a mnoho dalších úspěchů.¹⁹ Z toho, co je zde uvedeno, vyplývá, že demokratické zřízení státu mělo velmi pozitivní vliv na romskou kulturu.

1.2 Zvyky a tradice

Pořekadlo „jiný kraj, jiný mrav“ by se dalo vyložit i jako jiný národ, jiné zvyky, tradice, jiné způsoby oslav nevšedních dní. Jiné tradice mají Češi a jiné zase Romové. Za takové nevšední dny lze považovat například narození dítěte. *„Každá maminka chtěla mít krásné zdravé děťátko, proto se měla dívat jen na hezké věci, lidi a zvířata, měla být veselá a jíst vše, na co měla chuť. Romské ženy do nedávna rodily doma, při porodu pomáhala porodní bába. Když mělo narozené miminko zoubek, věřili Romové, že z něj bude věštec. Romové svým dětem dávali do postýlky ostré předměty, které měly dítě chránit před zlou čarodějnici, která by je chtěla vyměnit za ošklivé dítě. Nebezpečí dítěti přestalo hrozit až po křtu. Romové chránili své děti i proti uřknutím, dávali jim na*

---

¹⁸ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana, *Kapitoly z dějin Romů*, s. 55.

¹⁹ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945 – 1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*, s. 226-227.

*zápěstí černou stužku, děvčátkům na krk červený náhrdelník. Dítě, které bylo uřknuto, se poznalo podle toho, že celou noc plakalo.*²⁰

Křest je pro Romy velice důležitá událost, mezi českými Romy se nenajde, na rozdíl od dětí z majoritní společnosti, snad žádné nepokřtěné dítě. Což je celkem paradox vzhledem k tomu, že to byla naše společnost, co kdysi násilným způsobem přivedla Romy ke křesťanství.

Samozřejmě i tak významná událost, kterou je porod, měla svá pravidla. Rodička ležela na zemi, rozpustila si vlasy a nesměla mít na sobě žádné šperky, sponky ani kovové předměty. Ženě byla při porodu omývána tvář svěcenou vodou. Pila čaj nebo alkohol pro utišení bolesti. Když se dítě narodilo, koupali jej ve vodě, do které byly naházeny mince, aby prý bylo šťastné a zdravé. Pak se neslo ukázat otci, který je většinou políbil a tím jej přijal za své.²¹

Znamé jsou i velké Romské svatby, v minulosti však vedla u Romů ke sňatku dlouhá cesta. Svatbě předcházely zasnuby neboli mangavipen, při nichž si mladí lidé slíbili věrnost, vážený muž osady jim svázal šátkem zápěstí a do dlaní jim bylo nalito víno. Ženich pak vypil z nevěstinych dlaní víno a nevěsta vypila víno z dlaní ženicha, potom se políbili. Od těchto zasnub byli považováni v romské komunitě za manžele, velká svatba, jako u Romů vidáme dnes, se konala většinou až po několika letech, když mladí lidé našetřili potřebné peníze. U olašských Romů se vyskytovala ještě jedna zvláštnost, a to ta, že otec ženicha musel rodičům nevěsty za nevěstu zaplatit.²²

Velké romské svatby, jak je známe dnes, jsou jakousi směsí zvyků českých a romských. Romové mají obvykle církevní sňatek, kterým jim i usnadňuje, aby následně byly pokřtěny jejich děti. Křest je, jak už jsem zmiňovala, pro Romy velice důležitý. Na romskou svatbu jsou zváni všichni příbuzní, proto je velmi finančně nákladná. Důležitou úlohu na této svatbě hrají kmotři obou snoubenců, kteří bývají zvaní přednostně dříve než zbytek rodiny a přátel. Významné postavení má na romské svatbě dědeček, ten žádá rodiče o nevěstu i ženicha a jejich jménem je prosí za odpuštění. Dědečkovi patří také první tanec s nevěstou, pronáší přípitek a před obřadem rozdává koláčky a alkohol. Z naší společnosti Romové převzali vyměňování prstýnků, zametání

²⁰ MANN, Arne B., *Romský dějepis*, vydání 1., Praha: Fortuna, 2001, s. 33-34. ISBN 80 -7168-762-6

²¹ Srov. DOPITOVÁ, Simona. Tradice. [online].

²² Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 34.

střepů, nebo přenášení nevěsty přes práh domu. Svatební noc byla velmi důležitá zejména v dřívějších dobách, kdy se velmi dbalo na to, aby byla dívka pannou. To je taky jeden z důvodů, proč se i dnes romské dívky vdávají v nízkém věku, předchází se tak tomu, aby dívka vystřídala více partnerů.²³

Mnoho romských zvyklostí se pojí s odchodem člověka ze světa. Romové věří na duchy mrtvých. Pro Romy je důležité udržet dobré vztahy se zemřelým, proto mu dávají do rakve různé věci, například alkohol, šperky, svaté obrázky nebo peníze. V domě zemřelého zakryjí, nebo úplně sundají všechna zrcadla, bojí se totiž, že v něm zahlédnou mulu, tedy ducha mrtvého. Romové zatlačí svým mrtvým oči mincemi, mají totiž obavu, aby s sebou mrtvý nevezl ještě někoho dalšího. Zesnulému se dávají do dlaní nebo kapes peníze, protože je bude na onom světě potřebovat. Poté drží příbuzní a blízcí přátelé tři dny a tři noci stráž u rakve, která je na dvou židlích uprostřed místnosti. Je to velká společenská událost, při které si povídají, vzpomínají na mrtvého, vyprávějí si romské pohádky a příběhy, ale nesmí se zpívat ani tancovat. Na této stráži se smí pít alkohol, ale nikdo se nesmí opít a z každé láhve, kterou otevrou, by měli vylít skleničku na podlahu a říct: „Leskeri vod’i mi otopčinel! Vaš leskri vod’i! Pre leskri loki phuv!, což znamená: Nechť jeho duše odpočívá! Za jeho duši! Nechť je mu země lehká!“ V den pohřbu pokropí farář místnost svěcenou vodou, s rakví se musí třikrát poklepat o práh domu, aby se zajistilo, že duše mrtvého z domu odejde a už se nevrátí. Romové věří, že když se farář cestou na hřbitov třikrát ohlédne, v blízké době zemře někdo další. Při průvodu hraje romská hudba. Po pohřbu drží příbuzní smutek asi jeden rok, kdy se nesmí účastnit svateb ani jiných zábav. Dříve si žena zesnulého stříhala vlasy.²⁴

1.3 Typická romská rodina

Rodina je pro každého člověka jakékoliv národnosti nějakým způsobem důležitá. Pro Romy však znamená něco posvátného, něco, proč nikdy nedají svoje děti do baby boxu nebo babičku do domova důchodců. V romské komunitě znamenala a znamená rodina téměř vše. Romové mají krásný vánoční zvyk: Otec rodiny rozkrájí jablko na tolik kusů,

---

²³ Srov. VIII. Romská kultura, zvyky, tradice. K holocaustu Romů za druhé světové války [online].

²⁴ Srov. VIII. Romská kultura, zvyky, tradice. K holocaustu Romů za druhé světové války [online].

kolik je účastníků společného stolu, načež každý sní svůj díl. Tento zvyk úžasně vyjadřuje tradiční romský smysl pro rodinnou pospolitost.²⁵

Rodová skupina měla i má svoji hierarchii a řídí se nepsanými zákony. Dříve stála v čele této skupiny osoba s přirozenou autoritou, která vytvářela komunikační most mezi ostatními ve skupině i neromským okolím. Byl to zpravidla muž, kterému se říkalo „vajda“, ten však v důležitých otázkách nerozhodoval sám, ale radil se s ostatními členy komunity. Díky životním zkušenostem jsou v romském společenství uznávaní staří lidé. Starým ženám je přisuzována schopnost komunikovat s transcendencí, konkrétně se silami přírody, těmto ženám se říkalo „phuri daj“²⁶

Romové mají obrovskou úctu ke starým lidem. Postarat se o své rodiče je pro Romy samozřejmostí. Až do smrti zůstávají v kruhu rodiny, ani v dnešní době neodchází do domovů důchodců.

Romské děti nerady odcházejí od svých rodičů, synové si proto přivedou své nevěsty a žijí déle s rodiči, až později se osamostatní, ale i tak zůstávají se svými rodiči v blízkém kontaktu. Zpravidla s rodiči zůstává bydlet nejmladší syn, který se o ně stará až do smrti.²⁷

V české rodině mají jinou roli v rodině ženy a jinou muži. U Romů je rozdělení povinností v domácnosti ještě striktnější a dodnes se dbá na dodržování nepsaných pravidel chodu romské rodiny. Romská žena má na svých bedrech obživu celé rodiny. V některých romských skupinách mají ženy na starosti nejen péči o děti a přípravu jídla, ale i obstarání jídla a celkové materiální zabezpečení rodiny. Navenek je garantem rodinné cti otec, ale uvnitř rodiny je to jednoznačně žena, kdo je vzorem morálky. Ženě se nepromíjí žádné odchylky od jejich společenské normy. Žena musí být věrná, zatímco u muže není nevěra tak přísně trestána. Rom nebo Romka, která ztratí svou čest, jsou vyhnáni na okraj romské společnosti.²⁸

V naší společnosti vidíme, že v romských rodinách bývá více dětí než v rodinách majoritní společnosti. Děti jsou totiž pro romskou komunitu opravdovým štěstím, není pro ně většího štěstí, než mít děti. Současné smýšlení majority je založeno na

---

²⁵ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společnosti*, s. 46.

²⁶ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*, s. 24.

²⁷ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 31.

²⁸ Srov. HORVÁTHOVÁ, Jana, *Kapitoly z dějin Romů*, s. 25.

vybudování kariéry, která nám zajistí i významné místo ve společnosti a posléze umožní mít děti. Pro Romy je prioritou mít děti, tomu je přizpůsobeno i fungování rodiny.

Považují proto za štěstí, má-li žena třeba i každým rokem dítě. Romové své děti velice milují, a proto také výchova jejich dětí probíhá nekriticky a živelně. Děti vyrůstají ve světě dospělých, kteří před nimi nemají většinou žádné tajnosti, a to ani v oblasti manželského života. To je také důvodem, proč romské děti dospívají dříve než děti z majoritní společnosti, nemají totiž bezstarostný dětský svět, ale sdílejí starosti se zbytkem rodiny.²⁹

Způsob života v romské rodině vede u jednotlivce ke ztrátě pocitu zodpovědnosti za svůj život, který je nosným pilířem soužití v evropské kultuře. Kolektivní rozhodování a zodpovědnost v romské rodině vede k tomu, že jednotlivec nemá potřebu jakékoli vlastní individuální životní ambice a to velmi citelně poznamenává školní práci a budoucí profesionální orientaci. Častým jevem je, že když jedinec přestane žít v komunitě, přestává také být Romem. Tento fakt je pro vzdělávání Romů velmi zásadní. Otázkou je, jak pěstovat v dětech individualitu a současně nenarušovat zákonitosti rodinné výchovy? Bude zřejmě trvat několik desítek let, než rodinná výchova a vzdělání romských dětí nebudou stát proti sobě.³⁰

1.4 Romové v České společnosti

„Je předsudek považovat Romy za asociály – je to odrazem naší nesociální formy života. Nazýváme je asociálními, jelikož se nechtějí přizpůsobit naší společnosti závisující na individuálním výkonu. Zlo bude teprve tehdy prolomeno, když nebudeme považovat náš vlastní způsob života za normu. Osvětím je historií – nepochopení zůstává realitou.“³¹

Romové žijí v Evropě už více než osm století. Nemohli se usadit a založit vlastní stát ze dvou důvodů. Prvním důvodem je, že jejich obživou bylo poskytovat služby ostatním, byli tudíž na jiných lidech závislí. A tím druhým, že v té době už bylo území celé

---

²⁹ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945 – 1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*, s. 224 – 227.

³⁰ Srov. *Problémy soužití romské minority a majoritní populace v kontextu sociální politiky: Grantová studie*. Praha: Socioklub, 1998. 438 s.

³¹ ŠOTOLOVÁ, Eva, *Vzdělávání Romů*, s. 18.

Evropy zalidněno a rozděleno na knížectví a království. Rozešli se proto po celé Evropě.³²

Romové tvoří od pradávna různá společenství, lze je dělit na skupiny. „ Nejpočetnější zastoupení mezi Romy žijícími na území České republiky mají slovenští Romové, to je asi 75-85 % z celkového počtu Romů u nás. Ti se mezi sebou dělí na skupiny dle lokalit, odkud jejich předci pocházejí. Další významnou skupinou jsou olašští Romové, kteří tvoří asi 10 %, ti se také dále dělí, podle rodů, u nás jsou nejčastěji potomci Lovárů a Kalderašů. Zbýlých 10-15 % tvoří maďarští Romové a jen nepatrně se na tomto čísle podílejí potomci původních českých Romů.“³³ Pravděpodobně nejlépe budou znát tuto typologii Romové sami, neboť to není typologie, kterou bychom uměle vytvořili. Tato typologie vznikla mezi Romy přirozeně a oni sami vědí nejlépe, kdo je z jakého rodu.

Romové často žijí v ghettech, která jsou tvořena například jednou ulicí, nebo částí města. V Českých Budějovicích se za takové ghetto považuje Volfova ulice na sídlišti Máj. I když žijí Romové a majorita na jednom sídlišti, nikdy neřekne ani jedna strana, že zde žijí spolu, žijí pouze vedle sebe. Česká společnost se tedy dělí na gádže, neboli původní české obyvatelstvo a Romy, na obou stranách je zásadní oddělení ONI a MY nebo MY a ONI. Češi nepřijímají Romy mezi Čechy a už vůbec tomu není naopak. I když vztah těchto dvou pólů tu existoval už od té doby, kdy přišli Romové na území ČR, dostává v poslední době odlišnou hodnotu.³⁴ Romové se stávají obětmi pravicových extrémistů.

Současná pozice Romů je velmi komplikovaná. Majoritní společnost na ně vytváří tlak a oni si podvědomě vytvářejí přirozenou obranu, kterou je protitlak. I přesto, že se po Sametové revoluci pro Romy mnohé změnilo k lepšímu, vztahy s majoritou se však mnohdy vyhrotily do diskriminace, intolerance a rasistického násilí.

Romům lze porozumět skrze jejich historii. Můžeme je poznávat osobně nebo pomocí odborných studií, ale teprve když poznáme jejich historii, můžeme říci, že jsme opravdu porozuměli jejich životu, proto kladu na první kapitulu své práce velký důraz, bez ní by tato práce neměla smysl.

---

³² Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 31.

³³ Svor. HORVÁTHOVÁ, Jana, *Kapitoly z dějin Romů*, s. 56.

³⁴ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945 – 1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*, s. 187 – 188.

2 Typické znaky dětí staršího školního věku

*„Nejvíc mi vadí, že jsem dost malá a tlustá, holky ve třídě jsou na tom líp.
(Andrea, 14 let)*

*Přál bych si, abych nebyl nejmenší ze všech kluků, to je pak člověk automaticky
za blbce. (Honza, 14 a půl roku)“³⁵*

2.1 Typické znaky

Vágnerová uvádí, že starší školní věk, neboli pubescence, je přechodnou dobou mezi dětstvím a adolescencí, toto období je lokalizováno přibližně mezi jedenáctým a patnáctým rokem života. Dochází v něm ke komplexní proměně všech složek osobnosti dospívajícího. Na první pohled je zjevné zejména tělesné dospívání a pohlavní zrání. Dochází však i ke změně způsobu myšlení, v tomto věku je dítě schopno uvažovat abstraktně. Dítě staršího školního věku se více než dosud ztotožňuje se svými vrstevníky a vázanost na rodičích slábne. Zakončuje povinnou školní docházku a volí si své budoucí povolání, které bude spoluurčovat jeho budoucí sociální postavení.³⁶

Obvykle děti dospívají souběžně na rovině tělesné, psychické i sociální, ale nemusí tomu tak být vždy. Někdy pubescent zraje v některé složce osobnosti pomaleji a v jiné zase rychleji. Můžeme pozorovat, že některé dítě nevykazuje známky pohlavního a tělesného zrání, ovšem je už schopno abstraktního a kritického myšlení. Naopak se můžeme setkat s pubescentem, který je velice fyzicky vyspělý, avšak projevuje se v sociální, emoční a intelektové oblasti stále dětinsky.³⁷

Významným projevem dospívání je tělesná proměna. U dívek se dostaví menstruace a u chlapců poluce, což jsou známky pohlavní zralosti a schopnosti sexuální

---

³⁵ VÁGNEROVÁ Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 211.

³⁶ Srov. VÁGNEROVÁ Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 209.

³⁷ Srov. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*, s. 138.

reprodukce. Někteří pubescenti jsou na své dospívání pyšní, většina z nich se však za své tělesné proměny stydí, není pro ně lehké přijmout novou identitu.³⁸

U chlapců se dospívání projevuje výrazným růstem a růstem svalů. Sekundární pohlavní znaky u nich nejsou na první pohled viditelné. Vysoká postava je u chlapců akceptována, nebo dokonce vítána dospělými. Brzy dospívající chlapci bývají v kolektivu populární a zaujímají vedoucí roli. Naopak malý, tělesně nevypělý chlapec mívá nižší sociální status. Bohužel se stávají tito chlapci i oběťmi agrese svých vyspělých spolužáků.³⁹

Sekundární pohlavní znaky děvčat jsou nápadnější, dospělí mívají často strach z předčasné sexuální aktivity fyzicky vyspělých děvčat. Proto děvčata vnímají reakce okolí na své dospívání často negativně a stydí se za své změny. V horších případech může negativní reakce okolí vyvolat odchylku, jakou je například mentální anorexie. Naopak nevypělá dívka může mít pochybnosti o své ženské roli, protože není tolik sociálně atraktivní, ale je mezi vrstevnicemi přijímána.⁴⁰

Pubescenti, zejména dívky, se zabývají svým vzhledem více, než čímkoli jiným. Pochybnosti o svém vzhledu má i ten nejatraktivnější dospívající. Začínají si uvědomovat svůj vzhled, který mohou ovlivnit alespoň účesem nebo oblékáním. Jsou si vědomi, že tělesná atraktivita má sociální hodnotu, atraktivnější dospívající jsou snáze přijímáni vrstevnickou skupinou. Pokud se pubescent nepovažuje za atraktivního, může to ovlivnit jeho další směřování nebo hierarchii hodnot. Jedinci, kteří jsou méně fyzicky atraktivní, se snaží si tento nedostatek kompenzovat v jiné oblasti, hledají jiný způsob seberealizace. Neatraktivita se tak může paradoxně stát i podnětem k dalšímu osobnímu rozvoji. Pocit nespokojenosti mají častěji dívky. Je to dáno tím, že je jejich tělesné zráním mnohem nápadnější. Současné ideály krásy jsou podobné spíše prepubertálnímu vzezření, ideální žena, kterou vidí v časopisech, je hubená, bez boků a stehů, ale v pubertě se dívkám mění postava právě opačným směrem, k tomu nutno dodat, že sociokulturní stereotypy kladou větší důraz na ženskou krásu než na mužskou.

41

---

³⁸ Srov. JEDLIČKA, Richard, *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*, s. 170-171.

³⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 212-213.

⁴⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 212-213.

⁴¹ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 213-214.

Tělesné změny v dospívání jsou projevem proměny hormonálních funkcí, proto s sebou nesou i emoční nestabilitu, větší labilitu, tendenci reagovat přecitlivěle i na běžné podněty, změny nálad a to zejména špatné nálady. Pubescenti si svoje špatné nálady, impulsivnost a úzkostlivé stavy neumí vysvětlit. Proto jsou spíše uzavření a nechtějí sdílet svoje pocity, sami bojují se svými vnitřními konflikty.⁴²

Pubescent cítí velkou nejistotu ve svém sebehodnocení, což se projevuje velkou vztahovačností. Tato nejistota vyvolává různé obranné reakce, jakou může být třeba mechanismus kyvadla, nebo únik do fantazie. Mechanismus kyvadla se projevuje tak, že se pubescent občas vrací k dětskému chování a infantilnímu řešení situací. Častým jevem je i únik do fantazie, který umožňuje odpoutání od reality, může být ovšem i užitečný pro rozvoj nových složek identity.⁴³

Zásadní rozdíl mezi dítětem mladšího školního věku a pubescentem staršího školního věku je ten, že dítě usiluje o poznání a pochopení tohoto světa, zatímco pubescent uvažuje o tom, jaký by tento svět mohl nebo měl být. Dospívající si totiž osvojí abstraktní uvažování natolik, že se předmětem jeho úvah stává naprosto cokoli. Dokáže uvažovat v mnoha možnostech, postupuje při úvahách systematicky a dokonce už dokáže tyto myšlenky kombinovat a integrovat. Je svou schopností hypotetického myšlení natolik okouzlen, že ji považuje za všemocnou a přičítá jí větší význam, než skutečně má.⁴⁴

Když pubescent uvažuje o sobě a o své identitě, zdá se mu, že vše by mohlo být lepší, i to, co je dobré. Proto si tvoří fantazijní představy o sobě, ideál, který si postupně vytváří a mění. Představy tohoto ideálu jsou většinou nereálné, rozpor mezi ideálem a skutečností se často stává zdrojem mnoha frustrací. Ideál, kterého si pubescent přeje dosáhnout, obsahuje i výkonné charakteristiky. Dospívající jedinec si potřebuje potvrdit svoje kompetence. Dobrý výkon už pro něj není cílem, ale stává se prostředkem, dobré známky jsou prostředkem, díky němuž se může dostat na střední školu, kterou si vybral. Sociálně profesní role je důležitou součástí identity, proto je pro pubescenta těžké zvolit si budoucí povolání. Konec staršího školního věku je spojen s důležitým sociálním

---

⁴² Srov. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*, s. 143.

⁴³ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 214-215.

⁴⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 217-218.

mezníkem a tím je ukončení povinné školní docházky. S čímž je spojena již zmíněná volba povolání a profesního zaměření, které ovlivní celý jeho následující život.⁴⁵

Vágnerová je přesvědčená, že trávení volného času pubescenta je významně ovlivněno vrstevnickou skupinou, ta se stává zároveň neformální autoritou. Na počátku dospívání jsou vrstevnické party ještě převážně složeny z jedinců jednoho pohlaví, ale časem se tvoří větší skupiny, kde už jsou zastoupeni chlapci i děvčata. Zde se navazují první kontakty s druhým pohlavím, vzájemně se poznávají a vznikají zde první lásky.⁴⁶

Matoušek a Kroftová uvádějí, že pro rizikovou mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro pubescenty vyrůstající v rodinách, která dětem poskytuje podporu.⁴⁷ Potřeba přátelství je v období dospívání velmi silná, přátelský vztah poskytuje pubescentovi pocit bezpečí a porozumění.⁴⁸

2.2 Pohled společnosti na tuto cílovou skupinu

Matoušek a Kroftová zastávají názor, že dospívající si svou osobní identitu musí vytvořit pomocí dramatických střetů s rodiči, případně s jinými představiteli „světa dospělých“. Hlavním prostředkem tohoto hledání vlastního já je vrstevnická skupina, která v tomto období života zastíní všechny ostatní skupiny, včetně rodiny.⁴⁹

Emoční reakce pubescenta jsou ve srovnání s minulým obdobím nápadnější a okolí se zdají nepřiměřené. Zhoršení nálady a chování bývá vnímáno sociálně rušivě. Dospělí mívají pocit, že jsou jejich dospívající děti rozmazlené, že se nedovedou chovat a obtěžují své okolí svými nesmyslnými rozmary. V tomto názoru je podporuje fakt, že k mrzuté a podrážděné náladě není žádný důvod. Změna emočního prožívání se totiž projevuje velkou impulzivitou a nedostatkem sebeovládání, což se stává rušivým faktorem v mezilidských vztazích a přispívá ke vzniku konfliktů zejména s rodiči. Větší

---

⁴⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 228.

⁴⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 224.

⁴⁷ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*, s. 84.

⁴⁸ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 250.

⁴⁹ Srov. MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*, s. 83.

četnost negativních reakcí na jeho chování je dalším faktorem, který posiluje nejistotu dospívajícího. Chování ostatních poskytuje dítěti zpětnou vazbu.⁵⁰

3 Odlišnost

„Romové mají naprosto stejná práva, jako gádžové. Problém je jednak v tom, že některá z těch práv zůstávají jen na papíře, jednak v tom, že jich nejsou schopni využít.“⁵¹

3.1 Romská mentalita a hodnoty

Budeme-li mluvit o tom, že jsou Romové od Čechů odlišní, je potřeba položit si otázky: Jaká vlastně je romská duše? Jaká je romská mentalita, povaha? Čím se liší romská národní povaha od té české? Je důležité snažit se objasnit některé projevy Romů, které nám gádžům (lidem neromského původu) připadají nelogické, někdy až hloupé, ba dokonce odpudivé.⁵²

Davidová uvádí, že nejdůležitější a nejvyšší hodnotou pro Romy je rodina, rodová skupina a velkorodina. Tak tomu vždy bylo a je a i když dnes už většina Romů nežije v patriarchální velkorodině, rodinné vztahy, struktura a hierarchie zůstávají tradiční.⁵³

Říčan popsal romskou národní povahu jako pospolitost. Vstřícnost ke známému i neznámému Romovi je prý pravé romství. Romové vidí sami sebe jako upřímné, svobodomyšlné, laskavé k dětem, tím se prý odlišují od gadžů.⁵⁴

Ševčíková uvádí, že Romové si sami na sobě nejvíce cení upřímnosti, přátelskosti, rodinné soudržnosti, lásky k dětem, úcty ke stáří, solidarity, zdvořilosti, pohostinnosti, schopnosti intenzivního prožívání citů a emocí a psychické odolnosti. Tyto vlastnosti jsou zároveň i jejich nejvyššími hodnotami. Ševčíková se však nezaobírá jen tím, jak

⁵⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*, s. 212-213.

⁵¹ ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 131.

⁵² Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 50.

⁵³ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*, s. 95.

⁵⁴ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 87.

my vidíme Romy a jak Romové vidí sami sebe, ale také tím, jak Romové vnímají neromskou majoritu. Romové ostře kritizují citový chlad majority, odměřenost, upjatost, vypočítavost, lakotu, nedostatek něhy a pohostinnosti, bezcharakternost, nadřazené chování, xenofobii a rasové výpadky vůči Romům. Zajímavé je, že Romové vůči majoritě zaujímají tak negativní postoj, že na ní nevidí žádná pozitiva a klady.⁵⁵

Říčan považuje za zásadní znak romství skupinovou kohezi, která je podle něho pro Romy typická. Souvisí s kolektivismem a potřebou být spolu. Romové mají potřebu vše řešit společně, avšak rozhodující slovo má autorita. Většina lidí potřebuje nějaký osobní prostor, například vlastní pokoj, Romové tuto potřebu nemají, se skupinovou kohezí, na kterou Říčan upozorňuje, souvisí i potřeba tělesné blízkosti. Romům proto nevadí například spát namačkaní v malé místnosti.⁵⁶

Většina národů má vysoko v žebříčku hodnot mateřský jazyk. To však neplatí o Romech, romský jazyk bohužel postupně mizí, Romové mluví svým jazykem čím dál méně. Když mají ke svému jazyku pozitivní vztah, mají romské písně, pohádky, lidové moudrosti, v běžné řeči používají většinou jazyk země, kde žijí.⁵⁷ Je to pravděpodobně způsobeno jejich kočovnou minulostí, když milovali svůj jazyk, bylo pro ně důležité naučit se jazyk země, kam přijeli, aby se domluvili s domorodci. Je pro ně proto i dnes důležitější naučit se česky a svůj jazyk používají jen sekundárně.

Pro Romy je důležitá svoboda neboli nezávislost. Romové nejsou spoutáni našimi běžnými konvencemi. Mnoho Romů, pokud přijmou zaměstnání, má velký problém s dodržováním docházky, proto neposílají ani své děti pravidelně do školy, chodí spát, jí a pijí, kdy chtějí nebo mají chuť. Rom v sobě nedusí vztek, netiší hlas kvůli sousedům ani neovládá svoje citové či sexuální impulsy. Naše sebeovládání je jim cizí.⁵⁸

---

⁵⁵ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. *Slyšet, cítit a dotýkat se--: romská hudba a hudebnost Romů jako pozitivní kulturní stereotyp a dominantní kulturní konfigurace*, s. 34.

⁵⁶ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 51.

⁵⁷ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 87.

⁵⁸ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 92.

3.2 Trávení volného času

Trávení volného času Romů se odvíjí od jejich smýšlení. Romové žijí dneškem, není pro ně důležité, co bylo včera, ani co bude zítra, důležité je to, co je teď.⁵⁹ Díky tomu si Romové umí vychutnat každý den naplno. Neřeší, co bude zítra, proto se nebojí v den výplaty utratit všechny peníze za dobré jídlo, pití a ten den si užít.

Prostředím, kde tráví romské děti volný čas, je většinou městská ulice, odkud pozorují chaotický neromský život, točící se kolem konzumu. Romské děti vyrůstají od malička ve světě dospělých a následně i dříve dospívají, což má také vliv na trávení jejich volného času. Romští pubescenti jsou v komunitě považováni za dospělé, dokonce mnozí z nich v tomto věku začínají sexuálně žít.⁶⁰ Tento fakt považují za zásadní rozdíl mezi pubescentem z majoritní společnosti a romským pubescentem. Majoritní společnost přistupuje k dětem staršího školního věku stále jako k dětem, zatímco romské dítě staršího školního věku je ve své komunitě již přijímáno mezi dospělé.

Davidová se zmiňuje, že velký problém v trávení volného času u Romů je nedostatek pohybových a tělovýchovných činností, většina Romů prý nemá žádný pohybové aktivity a volný čas tráví při sedavých činnostech, nebo pasivně.⁶¹

Werner Cohm popsal volný čas Romů jako stereotypní a nudný. Viděl volný čas romských dětí, které neměly kolem sebe další romské děti, a tak bylo jejich každodenní zábavou dívání se na televizi.⁶²

Volný čas romských dětí lze tedy nazvat nekoordinovaným. Romské matky milují své děti a nechávají jim volnost, většinou se věnují hlavně prvním dětem a ty se pak starají o mladší. Mann se zmiňuje o absenci výchovy, tvrdí, že romské matky nečtou svým dětem pohádky a necvičí je ve zručnosti. Romským matkám záleží především na tom, aby byly děti šťastné a veselé a na rozvíjení jejich vědomostí a dovedností příliš nehledí.⁶³

---

⁵⁹ Srov. *Romové - reflexe problému: soubor textů k romské problematice*, s.12.

⁶⁰ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 104.

⁶¹ Srov. Davidová, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*, s. 88.

⁶² Srov. COHN, Werner. *Cikáni*, s.34.

⁶³ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 30.

Na trávení volného času romských dětí má jistě vliv častá nezaměstnanost jejich rodičů. Davidová uvádí, že u Romů v České i Slovenské republice je více Romů nezaměstnaných než zaměstnaných, zatímco u majoritního obyvatelstva je tomu naopak.⁶⁴ Romské děti mají více volnosti než děti z majoritní společnosti, ale na druhou stranu už musely přijmout dospělý svět, ve kterém, jak popsala Davidová, žijí v podstatě od malička. Majoritní společnost pak k romským pubescentům přistupuje jako k dětem. Očekává, že romská pubertální mládež se bude projevovat podobně jako to platí pro majoritní společnost (viz. kapitola 2.). To je dle mého názoru chyba.

3.3 Přístup k duchovnu

O náboženském cítění Romů jsou rozšířeny tři různé názory. První z nich předpokládá, že Romové jsou zcela bez náboženského cítění, ačkoli poznali během svého kočování mnoho náboženství, na příklad náboženství Persie. Druhým názorem je, že Romové jsou vyznavači přírodních sil a duchů. A třetím názorem je, že Romové jsou skálopevní křesťané, konkrétně katolíci.⁶⁵

Říčan uvádí, že Romové byli během kočování ovlivňováni různými náboženstvími. Pocházejí totiž z hinduisticky zaměřené vlasti, během kočování byli nuceni přijmout islám a následně křesťanství.⁶⁶

Na území České republiky a Slovenska Romové přijali katolickou víru, původně byli ke konvertování na křesťanskou víru donuceni, ale víru přijali a dnes už by se mezi Romy žijícími v České republice jen těžko hledal člověk bez katolického vyznání.⁶⁷ Většina Romů chce mít své nejzávažnější životní chvíle posvěceny, uzavírají církevní sňatky, pořádají církevní pohřby a své děti dávají křtít, a to i za totalitního režimu. Dokonce i Bible je přeložena do romštiny.⁶⁸ Současně však v jejich víře přetrvávají prvky jiných náboženství.

---

⁶⁴ Srov. DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*, s. 171.

⁶⁵ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. s. 123.

⁶⁶ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 55.

⁶⁷ Srov. MANN, Arne B., *Romský dějepis*, s. 48 s.

⁶⁸ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. s. 123.

3.4 Silné a slabé stránky Romů

Při posuzování silných a slabých stránek musíme brát v potaz, že je to posuzováno s ohledem na českou kulturu. To, co se nám jeví jako slabá stránka, by jiným kulturám mohlo připadat jako stránka silná.

Za silnou stránku Romů bychom mohli považovat soudržnost, kterou toto etnikum má. Ale i silná stránka se může stát slabou, nešťastným důsledkem této soudržnosti je neochota romské komunity dovolit jednotlivci, aby myslel nebo konal jinak než komunita a tendence vyloučit takového člena ze skupiny, kdyby tak učinil.⁶⁹

Slabinou Romů jsou bezesporu předsudky, které je provázejí. Mnoho z nich je frustrováno tím, jak na ně Češi pohlíží, aniž by se na tom nějak přičinili. Je mnoho romských rodin, které se snaží o dobré soužití s majoritou, a přesto jsou terčem rasistických narážek a diskriminace. Takoví lidé se pak za svůj romský původ mohou stydět.⁷⁰

Říčan uvádí mezi silné stránky Romů citovou spontánnost, která majoritě chybí. S tím se pojí i živý temperament a schopnost bezstarostně se radovat. Náš ustaraný rychlý způsob života je pro Romy zcela nepochopitelný.⁷¹ Naopak mezi negativa zahrnuje identitu ukřivděných, kterou Romové přijali. Jsou si vědomi toho, že jim bylo v minulosti křivděno a často se tím hájí. Identitu mučedníků jim však Češi nechtějí přiznat, a tak je často předmětem sporů, která strana je ukřivděna, Romové, nebo Češi?⁷²

Davidová se zabývá zdravotním stavem Romů v České republice, uvádí, že Romové mají spíše podprůměrný až horší zdravotní stav, který se u nich projevuje už ve středním věku, špatný zdravotní stav pak narůstá zejména ve stáří. Jisté riziko může představovat

---

⁶⁹ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 51.

⁷⁰ Srov. DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. s. 198.

⁷¹ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 87.

⁷² Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 92.

obezita, ale ta není u Romů tolik rozšířená, většina Romů má normální váhu, nebo nadváhu.⁷³

Často se hovoří o tom, že Romové jsou jiní než majoritní společnost, důležité je však uvědomit si, v čem ta odlišnost spočívá. Učitelé a vychovatelé jsou v romské problematice většinou málo vzdělaní. Dnes už jsou naštěstí knihy zabývající se hodnotovým žebříčkem Romů. Pokud vychovatel pozná, že dítě i jeho rodiče mají jiné hodnoty, jinak tráví volný než ostatní děti, tak mu to může pomoci snadněji takovému dítěti porozumět.

Jak už jsem se zmiňovala, romské děti žijí ve světě dospělých, tímto tématem se zabývá i Selická, která uvádí, že romské děti jsou vychovávány, aby se nebály říct, co si myslí a nečekaly na to, až jim někdo dá slovo. Romové před dětmi otevřeně mluví o sexu, v romské rodině se bez obalu mluví o krádežích, vězení i sexuálních úchylnkách a děti se do těchto debat zapojují. Romský pubescent je zasvěcován do problémů dospělých.⁷⁴ Zatímco pubescenti z majority jsou stále dospělými chráněni před problémy, romské děti dobře vědí o všech útrapách života. To se dá považovat za silnou i slabou stránku romských dětí. Tyto děti v životě mnoho nepřekvapí, nepřijde čas, kdy jim někdo sundá růžové brýle, protože jim je nikdo nenasadil. Není proto pro romské děti tak zásadní stát se dospělým, od malička dobře vědí, co život obnáší. Na druhou stranu je jejich pohled natolik odlišný od dětí z majority, že je majorita jen těžko pochopí a nedokáže k nim podle toho přistupovat, což se projevuje jak ve škole, tak i v životě mimo školu.

4 Dopad na výchovu

„Víme o nich pramálo. Žalostně málo. Často méně než o mnohých obyvatelích nějakého ostrůvku v dalekém Tichomoří. A přitom žijí zde. Jsou naši spoluobčané.“⁷⁵

---

⁷³ Srov. DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*, 87.

⁷⁴ Srov. SELICKÁ Denisa. *Sociální pedagogika jako životná pomoc pre romsku rodinu*, s. 56.

⁷⁵ *Romové - reflexe problému: soubor textů k romské problematice*, s. 12.

4.1 Romové a vzdělávání

Škola je Romy vnímána jako něco neromského, proto v ní nemají důvěru, tato nedůvěra se přenáší i na děti. Bez podpory rodičů nemá učitel velkou šanci na úspěch. Kvůli diskriminaci na trhu práce pro ně není motivací lepší uplatnění, pro život bez zaměstnání vzdělání nepotřebují.⁷⁶

Romské děti se často dostávají do zvláštních škol. V knize Romové v České republice se uvádí, že většina šestiletých romských dětí neuspěje v základním Jiráskově testu školní zralosti, je to způsobeno zejména odlišnou výchovou v romské rodině, nikoli z důvodu mentálního hendicapu. Romskému dítěti se v rodině nedostane znalostí a dovedností, které u něj učitel v první třídě základní školy automaticky očekává, zde nastává zásadní problém, který se prohlubuje.⁷⁷ Říčan uvádí, že romské děti těžko chápou, že mají pracovat samostatně, za podobné chování by byly doma napomenuty, Romové vše dělají společně.⁷⁸

4.2 Sociálně patologické jevy

Romští rodiče jsou při narození svého prvního dítěte většinou velmi mladí. Selická uvádí, že takové rodiče ještě nejsou připraveni na výchovu dětí. Přistupují k výchově dítěte spíše živelněji než cílevědomě. Mladí rodiče často nerozumí věkovým specifikám dítěte a jeho potřebám. Často podceňují praktické činnosti dítěte a nedostatečně s ním komunikují.⁷⁹ Což vede k tomu, že jsou romské děti oproti vrstevníkům z majority opožděné v praktických dovednostech, nebo mají menší slovní zásobu.

Podle Říčana většina romských dětí žije v rodinách, které neplní svou funkci. Mezinárodní úmluva o právech dítěte pojednává o tom, že každé dítě má právo na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj. Naplnit tuto úmluvu je povinností rodičů a až v případě, že to rodiče nezvládají, převezme tuto zodpovědnost stát. Říčan dále tvrdí, že každý, kdo pracuje s romskými

---

⁷⁶ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 110.

⁷⁷ Srov. *Romové v České republice (1945-1998)*, s. 337.

⁷⁸ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 51.

⁷⁹ Srov. SELIČKÁ Denisa, *Sociální pedagogika jako životná pomoc pro romsku rodinu*, s. 56 ,

děti, ví, že často nemají životní úroveň. Konkrétně jde o to, že se dětem nedostává vyvážené stravy, mají přístup k alkoholu a tabákovým výrobkům, nebo nežijí v hygienických podmínkách.⁸⁰

Bartoňová uvádí, že k problémům Romů patří zejména nízké vzdělání, sociální a kulturní úroveň, vysoká kriminalita a nezaměstnanost, problémy se závislostmi, ale i obchod s drogami.⁸¹ Z vlastní zkušenosti vím, že vysoké procento Romů se potýká s drogovou závislostí. Jistě to souvisí i s jejich slabou vůlí, jakmile s drogou začnou, je pro ně velmi těžké přestat.

Říčan uvádí, že kriminalita Romů je mezi majoritou velice rozšířené téma. Statistiky jsou však alarmující, odhaduje se, že 20-30 % ekonomicky aktivních Romů se žíví nelegální činností jako je prostituce, prodej drog, nebo překupnictví a jiná majetková trestná činnost. V Teplicích žije z celkového počtu obyvatel 7 % Romů, ti však mají na svědomí 60 % trestné činnosti ve městě, u loupežných přepadení se jedná dokonce o 80%. Co se týče kriminality romské mládeže, tak ta se odhaduje na několikanásobek kriminality mládeže z majority.⁸² Statistiky vypadají hrozivě, ale člověku se sociálním cítěním se může kriminalita Romů jevit jinak, což popsal i Říčan. Jedním z častých trestných činů, za které jsou Romové ve vězení, je pohlavní zneužití. Příčina je v tom, že Romové pohlavně dospívají dříve, než pubescenti z majority a začínají také dříve žít pohlavním životem. Na pohlavním styku čtrnáctileté romské dívky s osmnáctiletým chlapcem se romské komunitě nejeví nic špatného, ale z legislativního hlediska se jedná o trestný čin pohlavního zneužití. Ideální by bylo upravit zákony, aby nemuselo tolik nevinných chlapců do vězení.⁸³

V současné době je důležité vytvořit Romům takové podmínky, aby si sami vytvořili základy romství. Není na co čekat, je nutné, aby každý začal u sebe. V tom, že se obě

---

⁸⁰ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 105.

⁸¹ Srov. BARTOŇOVÁ Miroslava, *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*, s. 59,

⁸² Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 58.

⁸³ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 58.

strany, majorita i Romové, snaží hledat chyby na té druhé straně, je hlavní problém. Obě strany se musí snažit a naučit se společnému soužití.⁸⁴

4.3 Přístup společnosti k etniku

Historické a etnografické analýzy dokazují, že Romové nikdy nebyli považováni za rovnocenné příslušníky české společnosti nebo právoplatné občany českého státu, ale že jejich místo bylo a bohužel i je na okraji.⁸⁵

Ševčíková uvádí, že stereotypy a předsudky vůči Romům jsou velmi silné a intenzivní. Toto tvrzení obhájí výsledky výzkumných šetření z let 1992-1996, které byly zaměřeny na zkoumání rozšířenosti a intenzity předsudků vůči Romům. Respondenti byli dospělí a adolescenti. Z výzkumů vyplynuly alarmující výsledky, například to, že 45,2% dotázaných by zcela vyloučilo Romy ze své země. Nebo že 61,8% dotazovaných adolescentů zaujímá k Romům vysoce negativní postoj. Ve výsledcích tohoto šetření se náš národ jeví jako vysoce etnicky netolerantní až etnocentrický. Ševčíková zde poukazuje na problém vzájemného soužití, který je podle ní na obou stranách – romské i neromské. Na každé straně se najdou jednotlivci, kteří špatnou zkušenost s jedním člověkem z nesnášeného etnika zevšeobecňují a přisuzují celému tomuto etniku toto chování, ve skutečnosti však nelze toho chování považovat za typičnost mentality etnika.⁸⁶

Říčan popsal myšlenku negativní složky romské identity, která spočívá ve slábnutí pozitivních rysů romské identity. Romové už dnes ztrácejí, nebo ztratili své řemeslné dovednosti, muzikálnost už se u nich taky neprojevuje v tak vysoké míře jako dříve, vytrácí se i sexuální morálka, na které si Romové dříve tak zakládali. Důsledkem je, že vystupují do popředí rysy negativní. V očích českého občana se pak Romové jeví jako asociálové.⁸⁷

---

⁸⁴ Srov. BARTOŇOVÁ Miroslava, *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*, s. 61.

⁸⁵ Srov. NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*, s. 56.
naděje společné budoucnosti, s. 56.

⁸⁶ Srov. ŠEVČIKOVÁ, Veronika. *Slyšet, cítit a dotýkat se--: romská hudba a hudebnost Romů jako pozitivní kulturní stereotyp a dominantní kulturní konfigurace*, s. 33-34.

⁸⁷ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 90.

Ševčíková uvedla, že majoritní společnosti na Romech vadí zejména jejich hlučnost, vulgarita, etnický a rasově motivovaná nesnášenlivost, vypočítavost, psychická labilita, nesoudnost vůči sobě samému, agresivita, nedostatek čestnosti, egoismus, slabá vůle, malá vytrvalost a trpělivost, nedostatek vzdělanosti a zájem o ni, nízká profesní připravenost, nedodržování hygieny, špatné sousedské vztahy s majoritou, špatná pracovní morálka, nespolehlivost a nesolidnost, stálý pocit ohrožení, komplex méněcennosti, nesamostatnost, kriminální sklony, volná sexualita a provozování prostituce. Zajímavé však je, že na rozdíl od Romů, kteří hodnotí majoritu pouze záporně, je majorita schopna i kladného hodnocení Romů. Mezi klady romství majorita uvádí bezprostřednost, temperamentnost, otevřenost, adaptabilitu a především hudební schopnosti a vřelý vztah k hudbě.⁸⁸

Tématem „Romové a hudba“ se Ševčíková zabývá velmi podrobně. Popisuje, že majorita přisuzuje všem Romům hudební nadání. S tím se pojí i vysoké až nekritické sebehodnocení Romů v hudební oblasti.⁸⁹

4.4 Ideální přístup vzdělávacích a výchovných zařízení k romskému žákovi

Bartoňová uvádí, že na základě podpory Rady Evropy přijali zástupci velkých měst České republiky strategický plán řešení interetnických vztahů mezi romskou minoritou a majoritní společností, což je soubor programů zaměřených na romskou otázku a to v oblasti bezpečnosti, sociálních programů a zaměstnanosti.⁹⁰

Výchova a vzdělávání romských žáků přináší multikulturní přístup v edukaci.⁹¹ Šotolová se zmiňuje, že ideál vzdělávání romských dětí v České republice se drží tři stěžejních úkolů. Prvním úkolem je čelit počáteční neúspěšnosti romských žáků, protože tyto neúspěchy jsou způsobeny především nedostatečnými jazykovými dovednostmi. Dále motivovat žáky i jejich rodiče k pozitivnímu přístupu ke vzdělání

---

⁸⁸ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. *Slyšet, cítit a dotýkat se--: romská hudba a hudebnost Romů jako pozitivní kulturní stereotyp a dominantní kulturní konfigurace*, s. 34.

⁸⁹ Srov. ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. *Slyšet, cítit a dotýkat se--: romská hudba a hudebnost Romů jako pozitivní kulturní stereotyp a dominantní kulturní konfigurace*, s. 42.

⁹⁰ Srov. BARTOŇOVÁ Miroslava, *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*, s. 59,

⁹¹ Srov. BALVÍN Jaroslav, *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*, s. 188.

a v neposlední řadě co nejvíce využít přirozeného nadání dětí a směřovat je k budoucímu povolání.⁹²

Škola by se měla snažit vybudovat si s místní komunitou Romů dobrý vztah. Říčan doporučuje, aby už od zápisu věnovala škola romským rodičům vlídnou a trpělivou pozornost. Komunikace by měla být pozitivní, konverzaci s romskými rodiči je nejlepší zahájit pochvalou dítěte. Rozhovor vedeme směrem k matce, ale pokud jde o vážnější rozhodnutí, je třeba jednat s otcem, který je autoritou rodiny. Nejsložitější je komunikace s rodiči ze sociálně slabých rodin, docházku jejich dětí by výrazně zlepšilo, kdyby měly jejich děti ve škole obědy zdarma.⁹³

Šotolová popsala jako ideální zařadit na druhý stupeň základní školy nepovinnou výuku romského jazyka a zařadit do učebních osnov výchovu zaměřenou na pochopení ostatních kultur a menšin.⁹⁴

Důležitá je hlavně připravenost učitelů a vychovatelů, kteří budou s romskými dětmi pracovat. Balvín uvádí, že budoucí učitelé romských žáků se musí seznámit s obecnou didaktikou, protože i pro učitele romských žáků je důležité seznámit se s klasickými výukovými metodami. Pro výuku těchto žáků doporučuje aktivizační výukové metody a komplexní výukové metody.⁹⁵

Balvín uvádí, že učitelé by měli být informováni, jaká je situace v oblasti vzdělávání romských žáků. Nutno dodat, že vzdělávání učitelů romských žáků je důležité zejména proto, aby s žáky dokázali efektivně pracovat a napomohli tak vyrovnat vzdělávací handicap romské komunity, která byla postižena asimilačním tlakem minulého školství. Musí proto dojít k určité transformaci vzdělávacího systému⁹⁶.

Vztah Romů ke vzdělávání je pro majoritní společnost nepochopitelný. Pravdou je, že v naší společnosti je vzdělání nutností, avšak k efektivitě výsledků by významně přispělo, kdyby se s romskými dětmi pracovalo individuálně s ohledem na jejich potřeby.

---

⁹² Srov. ŠOTOLOVÁ, Eva, *Vzdělávání Romů*, s. 40.

⁹³ Srov. ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*, s. 110.

⁹⁴ Srov. ŠOTOLOVÁ, Eva, *Vzdělávání Romů*, s. 40.

⁹⁵ Srov. BALVÍN Jaroslav, *Metody výuky romských žáků*, s. 52.

⁹⁶ Srov. BALVÍN Jaroslav a kolektiv, *Romové a jejich učitelé*, s. 49.

Závěr

Tato práce představila čtenáři specifika romských dětí staršího školního věku, upozornila na jejich odlišnosti od vrstevníků z majority a pojednala o výchově a vzdělávání těchto dětí.

První kapitola práce se zabývá historií Romů, jejich kulturou, zvyky a tradicemi, přináší pohled do typické romské rodiny a shrnuje postavení Romů v České republice. Autoři Davidová, Horováthová, Mann a další nás zasvětili do historie romské kultury, v práci je popsáno putování Romů z Indie do Čech. Nedílnou součástí práce je podrobné popsání vztahů Čechů a Romů od prvního setkání až do současnosti, popisují romské zvyky a tradice, z nichž se už jen některé dochovaly do současnosti. Snažím se přiblížit typickou romskou rodinu jakožto skupinu, kde probíhá primární socializace romských dětí, ale dotýkám se i problematičtějšího postavení této minority v České republice.

Druhá kapitola je věnována specifiku dětí staršího školního věku. Autorka Vágnerová, která se zabývá vývojovou psychologií, upozorňuje na přecitlivělost této věkové skupiny a na vnitřní boj, který se odehrává v hlavě pubescentů. Zaměřila jsem se zejména na subjektivní prožívání dospívání těchto dětí a na pohled společnosti na tuto cílovou skupinu. Nedílnou součástí této kapitoly je i pohled na trávení volného času těchto dětí ve vrstevnické skupině, která je pro ně důležitější než kdykoli dříve.

Ve třetí kapitole jsem se zaměřila na odlišnost Romů od majority. Autoři Říčan, Davidová i další se shodují, že hodnotový žebříček Romů od majority se podstatně liší. Autorka Ševčíková uvedla hodnoty, kterých si Romové sami na sobě cení. Dále jsem se v této kapitole zaměřila na trávení volného času romských dětí, pohledy na tuto problematiku se u autorů liší. V neposlední řadě, pojednává tato kapitola o přístupu Romů k víře a pokusila jsem se zhodnotit i slabé a silné stránky této cílové skupiny.

Ve čtvrté kapitole jsem popisovala vztah Romů ke vzdělávání. Zaměřila jsem se i na sociálně patologické jevy u Romů, které popsal zejména autor Říčan. Nastínila jsem, jaký přístup má majoritní společnost k etniku a pokusila jsem se popsat, jaký by mohl být ideální přístup státu ke vzdělávání romského etnika.

Přínos této práce vidím v tom, že jsem poodhalila problém vzdělávání a romských dětí staršího školního věku. Zjistila jsem, že se touto problematikou zabývají autoři z celého

světa. Domnívám se, že moje práce může čtenáři pomoci nahlédnout do problematiky vzdělávání romských dětí a lépe tyto děti pochopit. Dospěla jsem k závěru, že zásadním rozdílem mezi romským dítětem staršího školního věku a jeho vrstevníky z majority je v přístupu rodiny k němu samotnému. K dítěti z majority se přistupuje jako k dítěti a mnohá témata jsou před ním tabu, ale v romské rodině a společnosti se k pubescentovi přistupuje jako k dospělému. Domnívám se, že tento fakt by mohl pomoci učitelům a vychovatelům z majority efektivněji přistupovat k romským dětem.

Seznam použitých zdrojů

KNIHY

BALVÍN, Jaroslav. *Filozofie výchovy a metody výuky romského žáka*. Vyd. 1. Praha: Radix, 2008. 256 s. ISBN 978-80-86031-83-5.

BALVÍN, Jaroslav. *Metody výuky romských žáků*. Vyd. 1. Praha: Radix, 2007. 200 s. ISBN 978-80-86031-73-6.

BALVÍN, Jaroslav a kol. *Romové a jejich učitel*. Vyd. 1. Hnutí R, Ústí nad Labem, 1999. 143 s. ISBN 80-902461-1-7

BARTOŇOVÁ, Miroslava. *Současné trendy v edukaci dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v České republice*. Vyd. 1. MSD, spl. S.r.o., Brno. 2005, s 420 ISBN 80-86633-37-3

COHN, Werner. *Cikáni*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. 61 s. Studie; sv. 57. ISBN 978-80-7419-008-7.

DAVIDOVÁ, Eva a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2010. 251 s. ISBN 978-80-7387-428-5.

DAVIDOVÁ, Eva. *Romano drom = Cesty Romů: 1945-1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. Vyd. 1. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1995. 245 s. ISBN 80-7067-533-0.

HORVÁTHOVÁ, Jana. *Kapitoly z dějin Romů*. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2002. 84 s. ISBN 80-7106-615-X

JEDLIČKA, Richard. *Výchovné problémy s žáky z pohledu hlubinné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 246 s. ISBN 978-80-7367-788-6.

LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. Vyd. 3., přeprac. a dopl., v Gradě vyd. 1. Praha: Grada, 1998. 343 s. Psyché. ISBN 80-7169-195-X.

MANN, Arne B. *Romský dějepis*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 2001. 48 s. ISBN 80-7168-762-6.

MATOUŠEK, Oldřich a KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

NAVRÁTIL, Pavel a kol. *Romové v české společnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003. 223 s. ISBN 80-7178-741-8.

Romové v České republice (1945-1998). Vyd. 1. Praha: Socioklub, 1999. 558 s. Sešity pro sociální politiku. ISBN 80-902260-7-8.

SELICKÁ Denisa, *Sociální pedagogika jako životná pomoc pre romsku rodinu*, Vyd. 1. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre Fakulta sociálních vied a zdravotníctva 2009, 121 s. ISBN 978-80-8094-618-0

ŠEVČÍKOVÁ, Veronika. *Slyšet, cítit a dotýkat se--: romská hudba a hudebnost Romů jako pozitivní kulturní stereotyp a dominantní kulturní konfigurace*. Vyd. 1. V Ostravě: Ostravská univerzita, 2008. 238 s. Universum; sv. 11. ISBN 978-80-7368-569-0.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed. *Výchova k toleranci a proti rasismu: sborník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 203 s. [Sociální práce]; 5. ISBN 80-7178-285-8.

ŠOTOLOVÁ, Eva, *Vzdělávání Romů*. Vyd. 1., Praha: Karolinum 2008. ISBN 978-80-246-1524-0

ŘÍČAN, Pavel. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. Vyd. 1. Praha: Portál, 1998. 143 s. ISBN 80-7178-250-5.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie: dětství, dospělost, stáří*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2000. 522 s. ISBN 80-7178-308-0.

OSTATNÍ ZDROJE:

VIII. Romská kultura, zvyky, tradice. K holokaustu Romů za druhé světové války [online]. Hustopeče: Gymnázium Hustopeče, 2003/2004 [cit. 2014-02-02]. Dostupné z: http://gymhust.ic.cz/projekty/romove/8_kapitola.html. Odborná práce byla zadána Liborem Kynclem jako součástí dlouhodobého zaměření na multikulturní výchovu.

DOPITOVÁ, Simona. Tradice. [online]. Brno, 2004 [cit. 2014-01-27]. Dostupné z: <http://www.phil.muni.cz/~dopitova/op-romhist.html>

ABSTRAKT

SÝKOROVÁ, O. I. *Psychická odlišnost romských dětí staršího školního věku od jejich vrstevníků a dopad na výchovu*. České Budějovice 2014. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologie. Vedoucí práce doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

Práce se zabývá odlišností romských dětí staršího školního věku od jejich vrstevníků z majority a tím, jaký má dopad na jejich výchovu. Zaměřuje se podrobně na historii a kulturu Romů, vysvětluje hodnotový systém této minority a zhodnocuje její silné a slabé stránky. Zaměřuje se i na děti staršího školního věku, na jejich prožívání dospívání a pohled společnosti na tuto cílovou skupinu. Práce se dotýká i vztahu Romů k víře nebo tím, jak členové tohoto etnika tráví svůj volný čas. Práce podkřívá hierarchii v romské rodině a rozdílnou výchovu dětí oproti výchově v rodině z majority. V neposlední řadě práce poukazuje na fakt, že je k romskému dítěti potřeba přistupovat s ohledem na jeho romství. Přínos této práce vidím v tom, že jsem podhalila problém vzdělávání romských dětí staršího školního věku. Zjistila jsem, že se touto problematikou zabývají autoři z celého světa. Domnívám se, že tato práce může čtenáři pomoci nahlédnout do problematiky vzdělávání romských dětí a lépe tyto děti pochopit.

Klíčová slova: Romové, odlišnost Romů, dítě, starší školní věk, hodnoty Romů, romské tradice, sociálně patologické jevy, vzdělávání Romů

ABSTRACT

SÝKOROVÁ, O. I. *The impact on upbringing caused by the psychological differences between Romany schoolchildren and their peers.* České Budějovice 2014. Bachelor's Major Project. Jihočeská univerzita in České Budějovice. Faculty of Theology. Department of Theology. Project Supervisor doc. PhDr. Ludmila Muchová, Ph.D.

This work analyzes the differences between older Romany schoolchildren and their peers, who make the majority, as well as the resulting impact on their upbringing. It also explores Romany history and culture, and attempts to explain the value system of this ethnical minority; while evaluating its weaknesses and strong points. There is a limitation to work only with children at their mid-school age. It explores their experience of growing up as well as the way they are viewed by the society. This work also regards the Romany relationship to religious beliefs as well as their ways of spending free time. It also sheds some light on the hierarchical structure of Romany families and the differences of upbringing of the children, in comparison to the families of the ethnical majority. Finally, the work points out the importance to approach Romany children with regard to their background. This should help revealing the issues related to education of Romany children; hence problems which are of interest to specialists all around the world. Through familiarizing with the issues related to educating Romany children, through better understanding of the them; the project aims to help improve education of Romany children at their mid-school age.

Key words: Romany, dissimilarity of Romany people, child, mid-school age, values of Romany people, Romany traditions, socio-pathological phenomena, educating Romany people